

СУЧАСНІ ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІКИ

©2022 ДЕЙНЕКА Т. А., ДИВНИЧ О. Д., ЧЕРНОВА О. В., ЗАГРЕБЕЛЬНА І. Л., ВОЛКОВА Н. В.

УДК 339.977
JEL: F01; F29; F62; F63

Дейнека Т. А., Дивнич О. Д., Чернова О. В., Загребельна І. Л., Волкова Н. В. Сучасні глобальні тенденції економіки

Сьогодні світ намагається зберегти глобальну тенденцію розвитку сталої економіки, відповідаючи на різноманітні загрози, ризики та виклики: пандемія COVID-19; політична нестабільність; війни; становлення багатополарності світу; поширення процесів технологізації та диджиталізації, енергетичні дисбаланси; демографічні та екологічні проблеми тощо. Метою статті є дослідження глобальних тенденцій розвитку світової економіки, вплив дестабілізуючих чинників, виділення мегатрендів, які зумовлені формуванням постіндустріального способу виробництва. Зазначено, що економічні мегатренди утворюються внаслідок технологічних революцій і змін способу виробництва. За змістом зазначених трансформацій нинішній етап життя суспільства є започаткуванням розвитку постіндустріальних відносин. Цей тип техніко-економічних і соціально-економічних відносин визначає довгострокові вектори економічного розвитку, в основі яких перебувають базисні інновації – цифрові технології, штучний інтелект, квантові обчислення тощо. Констатовано, що великі тенденції, або мегатренди, є виразниками тривалих векторних змін. Проте в поточних періодах їх об'єктивізації мегатренди піддаються впливу багатьох чинників – відбувається коригування поточної динаміки в рамках загального визначального тренду економічного розвитку. Підкреслено, що найбільш істотним у наш час є негативний вплив пандемії COVID-19, який спричинив послаблення міжнародних економічних зв'язків і розрив ланцюгів постачання. За цим майже одразу відбулося російське військове вторгнення в Україну, наслідки чого позначаються на суспільному (у тому числі економічному) житті не тільки країн Європи, але також світу в цілому. Сукупний і багатократно посилений через їх одночасність негативний вплив зазначених чинників істотно коригує за теперішнього часу параметри глобальних економічних трендів – часових, структурних та інших. З'ясовано, що у 2022 р. спостерігається зниження темпів зростання світової економіки до 2,9% порівняно з показником приросту у 2021 р. на 5,7%, і, за прогнозом, протягом 2023–2024 рр. компенсації не відбудеться. За такої ситуації інфляція залишиться високою, що може призвести до різкого глобального спаду разом із фінансовими кризами в деяких країнах з ринком та економікою, що розвиваються. Визначено, що динаміка ВВП допандемічного та довоєнного періоду висвітлювала випереджальні темпи зростання економіки в країнах, що розвиваються, порівняно з динамікою ВВП розвинутих країн. Проведені дослідження свідчать, що більша частка світового ВВП створюється в розвинених країнах, і до 2032 р. внесок за групами країн (розвинені / такі, що розвиваються) не стане рівним, хоча тяжітиме до зазначеного паритету. Досліджено прогнозовані темпи глобального економічного зростання за регіонами у 2023–2024 рр. Підкреслено істотний негативний вплив на світову економіку вторгнення росії в Україну загалом та за окремими регіонами зокрема. Зроблено висновок, що найжорсткішими наслідки війни будуть для Європи та Центральної Азії. Сповіднення зростання цього року прогнозується в усіх інших регіонах, крім Близького Сходу та Північної Африки – тобто, у тих регіонах, де країни можуть отримати переваги від цін на енергоносії. Для всіх регіонів з ринком та економікою, що розвиваються, мають місце такі ризики: посилення геополітичної напруженості; зростання інфляції та дефіцит продовольства; фінансовий стрес і підвищення вартості позик; нові спалахи COVID-19 тощо. Відзначено, що необхідність зменшення негативного впливу зазначених ризиків зумовила пошук суспільством таких напрямів розвитку, які б стали імпульсом для економічного зростання та відновили активність ринків. У період становлення постіндустріального технологічного способу виробництва визначальними стали нано-, біо-, інфо-, когнітивні технології. Проведені дослідження надають підстави стверджувати, що шість названих ООН економік (ексабайтова, добробуту, вуглецево-нейтральна, замкнутого циклу, біозростання, вражень) є мегатрендами, оскільки такі трансформації є наслідком формування постіндустріального способу виробництва – особливого типу відносин техніко-економічних (продуктивні сили) і соціально-економічних (виробничі відносини).

Ключові слова: мегатренди, світова економіка, розвинуті країни, країни, що розвиваються, валовий внутрішній продукт, економічне зростання.
Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 14.

Дейнека Тетяна Анатоліївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавський державний аграрний університет (вул. Сквороди, 1/3, Полтава, 36003, Україна)

E-mail: tetyanadeyneka888@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8498-040X>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/F-4916-2017>

Дивнич Ольга Дмитрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавський державний аграрний університет (вул. Сквороди, 1/3, Полтава, 36003, Україна)

E-mail: dyvnych.olga@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0290-4030>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/Q-8146-2016>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=56809386400>

Чернова Ольга Вадимівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавський державний аграрний університет (вул. Сквороди, 1/3, Полтава, 36003, Україна)

E-mail: olha.chernova@pdaa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5053-708X>

Researcher ID: <https://researchid.co/chernova>

Загребельна Ірина Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавський державний аграрний університет (вул. Сквороди, 1/3, Полтава, 36003, Україна)

E-mail: iruna.zagrebelsna@pdaa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8316-1656>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/Q-7301-2016>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57211297980>

Волкова Неля Василівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва і права, Полтавський державний аграрний університет (вул. Сквороди, 1/3, Полтава, 36003, Україна)
E-mail: volkova.nelia@pdaa.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8374-1546>
Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/A-8466-2019>
Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57207847481>

UDC 339.977
 JEL: F01; F29; F62; F63

Deyneka T. A., Dyvnych O. D., Chernova O. V., Zahrebelna I. L., Volkova N. V. The Current Global Economic Tendencies

Today, the world is trying to maintain a global tendency in the development of a sustainable economy, responding to various threats, risks and challenges: the COVID-19 pandemic; political instability; wars; the formation of multipolarity of the world; spread of processes of technologization and digitalization, energy imbalances; demographic and environmental problems, etc. The purpose of the article is to study global tendencies in the development of the world economy, the influence of destabilizing factors, the selection of megatrends, which are caused by the formation of a post-industrial mode of production. It is specified that economic megatrends are formed as result of technological revolutions and changes in the mode of production. According to the content of these transformations, the current stage of society's life represents the beginning of the development of post-industrial relations. This type of technical, economic and socioeconomic relations determines the long-term vectors of economic development, which are based on basic innovations – digital technologies, artificial intelligence, quantum computing, etc. It is stated that big trends, or megatrends, are manifestations of long-term vector changes. However, in the current periods of their objectification, megatrends are influenced by many factors – there is an adjustment of the current dynamics within the framework of the general determining trend of economic development. It is emphasized that the most significant in our time is the negative impact of the COVID-19 pandemic, which has led to the weakening of international economic ties and the rupture of supply chains. This was followed almost immediately by the Russian military invasion of Ukraine, the consequences of which affect the social (including economic) life not only of European countries, but also of the world in general. The cumulative and repeatedly enhanced due to their simultaneity, the negative impact of these factors significantly adjusts the parameters of global economic trends – temporal, structural and others – at present. It is found that in 2022 there is a decrease in the global economic growth rate to 2.9% compared to the growth rate in 2021 by 5.7%, and, according to the forecast, during 2023–2024 there will be no compensation. In such a situation, inflation will remain high, which could lead to a sharp global recession along with financial crises in some market-based and emerging economies. It is determined that the dynamics of GDP of the pre-pandemic and pre-war period highlighted the outstripping growth rate of the economy in developing countries, compared with the dynamics of GDP of developed countries. The carried out studies have shown that a larger share of world GDP is created in developed countries, and by 2032 the contribution by groups of countries (developed / developing) will not become equal, although it will gravitate towards this parity. The prognosticated paces of global economic growth by region in 2023–2024 are examined. The significant negative impact on the world economy of Russia's invasion of Ukraine in general and in certain regions in particular is emphasized. It is concluded that the harshest consequences of the war would be for Europe and Central Asia. A slowdown in growth this year is forecast in all regions other than the Middle East and North Africa – that is, in those regions where countries can benefit from energy prices. For all regions with a market and a developing economy, the following risks occur: increased geopolitical tensions; rising inflation and food shortages; financial stress and increasing the cost of loans; new outbreaks of COVID-19, etc. It is noted that the need to reduce the negative impact of these risks led to the search by society for such directions of development that would become an impetus for economic growth and restore market activity. In the period of formation of the post-industrial technological mode of production, nano-, bio-, info-, cognitive technologies became decisive. The carried out research provides grounds to assert that the six economies named by the UN (exabyte, welfare, carbon-neutral, closed cycle, biogrowth, impressions) are megatrends, since such transformations are the result of the formation of a post-industrial mode of production – a special type of relations: technical and economic (productive forces) and socioeconomic (production relations).

Keywords: megatrends, world economy, developed countries, developing countries, gross domestic product, economic growth.

Fig.: 2. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 14.

Deyneka Tatiana A. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor, Department of Economics and International Economic Relations, Poltava State Agrarian University (13 Skovorody Str., Poltava, 36003, Ukraine)

E-mail: tetyanadeyneka888@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8498-040X>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/F-4916-2017>

Dyvnych Olga D. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Economics and International Economic Relations, Poltava State Agrarian University (13 Skovorody Str., Poltava, 36003, Ukraine)

E-mail: dyvnych.olga@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0290-4030>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/Q-8146-2016>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56809386400>

Chernova Olga V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Economics and International Economic Relations, Poltava State Agrarian University (13 Skovorody Str., Poltava, 36003, Ukraine)

E-mail: olha.chernova@pdaa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5053-708X>

Researcher ID: <https://researchid.co/chernova>

Zahrebelna Iryna L. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Economics and International Economic Relations, Poltava State Agrarian University (13 Skovorody Str., Poltava, 36003, Ukraine)

E-mail: iruna.zagrebelna@pdaa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8316-1656>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/Q-7301-2016>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211297980>

Volkova Nelia V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Entrepreneurship and Law, Poltava State Agrarian University (13 Skovorody Str., Poltava, 36003, Ukraine)

E-mail: volkova.nelia@pdaa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8374-1546>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/A-8466-2019>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57207847481>

Настання інформаційної та становлення постіндустріальної епох відкривають людству нові можливості розвитку. Однак одночасно нові епохальні зміни несуть із собою загострення суперечностей у системі внутрішніх соціально-економічних процесів країн і зростання напруженості в міждержавних відносинах. Останні набувають найбільш руйнівного змісту та проявляють себе у формі відкритої збройної агресії (як у випадку російського вторгнення на територію України).

Основою сучасних глобальних тенденцій в економіці є базисні інновації (цифрові технології, штучний інтелект, квантові обчислення тощо). Саме вони визначають вектори економічного розвитку. Проте зазначені економічні тенденції водночас зазнають також змін під впливом низки неекономічних чинників – серед яких, передусім, військово-політичні, епідеміологічні, а також екологічні.

Зважаючи на інтереси суспільства щодо прогресу у сфері економічного життя, проблематика досліджень, якою є сучасні глобальні тенденції в економіці, завжди перебуватиме серед найбільш значущих. Отже, серед найбільш затребуваних суспільством залишатиметься також прогнозна аналітика щодо того, як у подальшому розвиватиметься світ і щодо чинників, які визначають цей рух у поточному часі.

Дискусії щодо напрямів, за якими рухається сучасний, істотно глобалізований світ, а також суперечностей, які людство намагається долати, торуючи свій цивілізаційний шлях, завжди були в центрі уваги політиків, економістів і соціологів. Розуміння процесів, за якими відбуваються еволюція суспільства та розвиток світової економічної системи, були і залишаються серед найбільш актуальних у сучасній науці.

Розгляду питань, пов'язаних з глобальними тенденціями розвитку економіки, присвячені численні наукові дослідження іноземних і вітчизняних науковців, таких як Дж. Нейсбіт (*J. Naisbitt*) [1] – щодо визначення мегатрендів; Д. Белл (*D. Bell*) [2], Дж. Гелбрейт (*J. Galbraith*) [3], П. Мейсон (*P. Mason*) [4] – щодо системної трансформації економіки та суспільства; Е. Тоффлер і Х. Тоффлер (*A. Toffler, H. Toffler*) [5], Е. Фелпс (*E. S. Phelps*) [6], К. Шваб (*K. Schwab*), Н. Девіс (*N. Davis*) [7], В. Тарасевич [8] – щодо визначальних ресурсів, благ, технологій, які є основою трансформацій глобалізованої господарської системи і змін технологічних укладів; Д. Лук'яненко, А. Поручник, Я. Столярчук, Д. Ільницький, О. Кулаківський [9] – щодо місця України в нових конфігураціях глобального економічного порядку, та ін.

Розвиток суспільства на всіх його історичних етапах завжди визначався як певний магістральний рух – такий, що задає напрям і виражає суть довгострокових та орієнтованих на перспективу якісних системних перетворень. Великі тенденції, або ж мегатренди, є виразниками тривалих векторних змін. Проте в поточних періодах їх об'єктивізації мегатрен-

ди піддаються впливу багатьох чинників. Вони можуть виникати спорадично, бути непередбачуваними, впливати на економіку з різною силою, виникати локально та поширюватися на загал учасників міжнародних економічних відносин із різною швидкістю, змінюючи при цьому їх поведінку. Це зумовлює необхідність постійного моніторингу поточних змін у суспільстві: у політиці, у сферах розвитку людини (передусім, у таких, як охорона здоров'я, освіта, формування стереотипів ідеології), у сфері природокористування тощо.

Неперервність аналізу поточних змін при дослідженні глобальних трендів в економіці важлива також тим, що сучасні умови формування великих тенденцій утворюються за накладання дії одних чинників на дію інших. Найбільш істотним у наш час став негативний вплив пандемії COVID-19. Він спричинив послаблення міжнародних економічних зв'язків і розрив ланцюгів постачання. За цим майже одночасно відбулося російське військове вторгнення в Україну, наслідки чого позначаються не тільки на суспільному (у тому числі економічному) житті країн Європи, але й світу в цілому. Сукупний і багатократно посилений через їх одночасність негативний вплив зазначених чинників істотно коригує низку параметрів глобальних економічних трендів – часових, структурних та інших. Саме цей аспект загальної проблеми наведено в публікації.

Метою статті є дослідження глобальних тенденцій розвитку світової економіки, вплив дестабілізуючих чинників, виділення мегатрендів, які зумовлені формуванням постіндустріального способу виробництва.

Наукове дослідження проводилося за допомогою аналізу та синтезу з метою вивчення основних трендів розвитку світової економіки загалом і країн з розвиненою економікою та країн, що розвиваються, зокрема; графічного методу – для наочного подання матеріалу.

Мегатренди економічного розвитку утворюються внаслідок технологічних революцій і зміни способу виробництва. Глибока технологічна трансформація, яка почала активно проявляти себе з першої половини ХХІ ст., фактично означає становлення постіндустріального технологічного способу виробництва. У Звіті про можливості майбутнього ООН (2020) зазначається, що глобальні тренди трансформують, змінюють індустрії, економіки та суспільства, створюючи незліченні можливості для підвищення ВВП і поліпшення соціального благополуччя. Китай на основі реформи 1980-х років успішно долучився до процесу глобалізації; лібералізація фінансових ринків перетворила Лондон на світовий хаб; Індія та США використали можливості Інтернету тощо [10].

Загалом – від часу визнання суспільством необхідності слідування концепції сталого розвитку (від

самітів ООН у 1992 р. в Ріо-де-Жанейро та у 2002 р. в Йоханнесбургу) – економічні тренди були істотним чином зумовлені взаємозв'язком послідовної зміни станів у зазначеній сфері з процесами, що відбуваються в природоохоронній і соціальній сферах. Однак за збереження триєдиного принципу взаємної обумовленості еколого-соціально-економічного розвитку на стан господарської системи до теперішнього часу вплинуло багато інших чинників. Світ намагався зберегти глобальну тенденцію розвитку сталої економіки, відповідаючи на виклики пандемії COVID-19, загрози та ризики політичної нестабільності, війн, становлення багатополарності світу, поширення ІТ, технологізації та диджиталізації, виникнення енергетичних дисбалансів, демографічних та екологічних проблем.

Згідно зі звітом «Global Economic Prospects», який представлено Світовим банком (World Bank Group) (2022 р.) [11], уповільнення зростання світової економіки, а також ризик стагнації в країнах із середнім і низьким рівнем доходу було спричинено передусім наслідками пандемії COVID-19 і вторгненням росії в Україну. У 2022 р. спостерігається зниження темпів зростання світової економіки до 2,9% порівняно з показником приросту у 2021 р. – 5,7%. Закономірно, що значний негативний вплив неекономічних чинників зумовив від'ємний ефект безпосередньо в економіці – згорання операційної діяльності компаній, зменшення інвестицій, зниження рівня доходів населення тощо. Зважаючи на глибину та масштаби негативного впливу неекономічних чинників на господарську сферу життя суспільства, їх наслідки не будуть компенсовані швидко, і протягом 2023–2024 рр. показник темпів зростання світової економіки коливатиметься. Щодо інфляції,

то якщо вона залишиться високою, це може призвести до різкого глобального спаду разом із фінансовими кризами в деяких країнах з ринком та економікою, що розвиваються.

Динаміка ВВП допандемічного та довоєнного періоду висвітлювала випереджальні темпи зростання економіки в країнах, що розвиваються, порівняно з динамікою ВВП розвинутих країн (рис. 1). Так само – з пріоритетом швидкості економічного зростання в країнах, що розвиваються, – оцінювалась прогнозна динаміка світового ВВП.

Однак показники швидкості зростання повинні оцінюватись одночасно з показниками обсягу створеного світового ВВП і якісними ознаками змін у структурі світової економіки (наприклад, за часткою цифрової економіки у складі ВВП). Як показують дослідження, більша частка світового ВВП створюється в розвинутих країнах, і навіть до 2032 р. внесок за групами країн (розвинені / такі, що розвиваються) не стане рівним, хоча тяжітиме до зазначеного паритету (рис. 2). Що ж до якісного складу ВВП, то аргументом на користь розвинутих країн може служити той факт, що найбільші цифрові компанії походять зі США, Німеччини, Японії, Південної Кореї. До теперішнього часу обсяг цифрової економіки США є найбільшим у світі. Її розвиток стимулюють активні інвестиції як приватного, так і державного походження.

Розрахунки, які беруть до уваги події найновішої історії життя людства, в цілому підтверджують тенденції розвитку світової економіки в параметрах показників темпів зростання та частки у ВВП розвинутих країн і країн, що розвиваються. Висновки Світового банку, які враховують наслідки пандемії

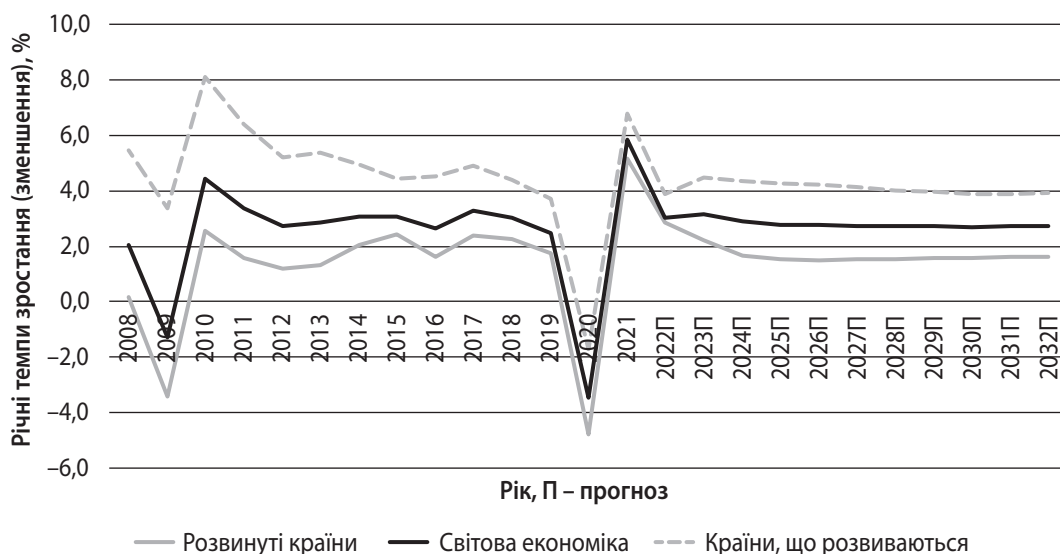


Рис. 1. Темпи зростання світової економіки, економік розвинутих країн і країн, що розвиваються, до 2032 р. (за версією USDA)

Джерело: побудовано за даними [12].

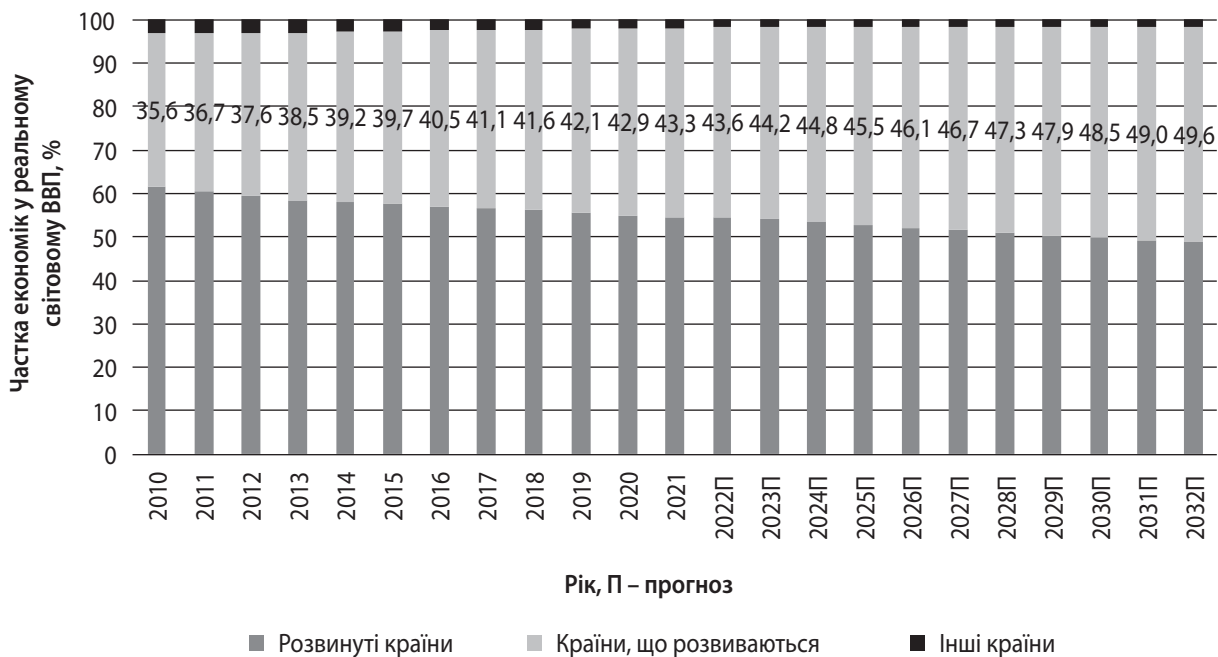


Рис. 2. Частка економік розвинених країн і країн, що розвиваються, у реальному світовому ВВП до 2032 р. (за версією USDA GDP Table in the ERS International Macroeconomic Data Set)

Джерело: побудовано за даними [12].

COVID-19 і вторгнення росії в Україну, дозволяють констатувати, що в розпал пандемії (2020 р.) країни із ринком та економікою, що розвиваються, продемонстрували менше падіння ВВП порівняно з розвинутими; у 2021 р. вони також відновлювали економіку швидше. На етапі постпандемічного відновлення економіки (2021 р.) більш високі темпи зростання ВВП були в країнах, що розвиваються: +6,6 в. п. проти 5,1 в. п. у країнах з розвинутою економікою (табл. 1).

Розглядаючи перспективи тренду ВВП за групами країн на основі даних Світового банку, необхідно констатувати поступове зниження темпів приросту ВВП у країнах з розвинутою економікою та поступове зростання в країнах з ринком та економікою, що розвиваються. Порівняння прогнозних (2024 р.) і останніх за часом фактичних даних (2022 р.) дає такий результат:

- ✦ розмір зниження ВВП у країнах з розвинутою економікою складає -0,9 в. п., а в країнах з ринком та економікою, що розвиваються, розмір приросту - 0,7 в. п.;
- ✦ темп зниження показника ВВП у країнах з ринковою економікою складає -0,36 в. п., а в країнах, що розвиваються, темп приросту - 0,206 в. п.

Тобто різноспрямованість ефектів зростання та інтенсивність, з якою змінюються відсоткові показники приросту / зменшення, дає підстави очікувати, що світова економіка в найближчому майбутньому (як до пандемії та війни) буде зростати переважно за рахунок випереджальних темпів ВВП у країнах, що розвиваються. Але потрібно також зауважити, що ці темпи будуть відповідати середньорічному показнику 2011-2022 рр., який становить 2,7%. У контексті, що розглядається, важливо ще раз наголосити на тому,

Таблиця 1

Прогноз, економічного зростання (зменшення) реального ВВП (Real DGP) за групами країн, 2023-2024 рр., % порівняно з попереднім роком

Група країн	Фактично			Прогноз		Напрямок дії ефекту зростання в прогнозному періоді
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	
Країни з розвинутою економікою	-4,3	5,3	2,5	0,5	1,6	↓
Країни з ринком та економікою, що розвиваються	-1,5	6,7	3,4	3,4	4,1	↑
Світ разом	-3,2	5,9	2,9	1,7	2,7	↓

Джерело: складено на основі [11, р. 4].

що відсоткові зміни в динаміці та абсолютний приріст ВВП, який забезпечують: а) розвинені країни і б) такі країни, що розвиваються, мають істотно різний економічний зміст. Ще більш значущим (якщо вести мову не суто про економічне зростання, а саме про розвиток суспільства) є основне джерело створення суспільного багатства. Тобто потрібна відповідь на питання – це сировина чи технології?

Світовий банк переглянув прогноз на 2022 р. майже для 70% країн з ринком та економікою, що розвиваються, а також для 4/5 країн із низьким рівнем доходу. Зокрема, були змінені очікувані дані для більшості країн – імпортерів сировини. Також відзначалось, що деякі експортери сировини отримують певну вигоду за рахунок підвищення цін на енергоносії, але вона буде короткостроковою. Негативні наслідки війни будуть для світової економіки значно більшими, ніж тимчасова вигода країн – сировинних імпортерів, національна економіка яких є такою, що розвивається.

Дослідження компанії Euler Hermes / Allianz підтверджують, що, як і раніше, більше половини приросту світового ВВП забезпечуватиметься за рахунок розвинених країн (+2,2 в. п. у 2022 р. та +1,6 в. п. у 2023 р.), у той час як країни, що розвиваються, будуть відставати. Такий ефект очікувано буде спостерігатися вперше від часу глобальної фінансової кризи 2007–2008 рр. Отже, розрив між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, імовірно збільшиться [13].

У цілому, дослідження Euler Hermes / Allianz, які враховують фактор невизначеності, викликаного поширенням штаму омїкрон, передбачають, що глобальне економічне зростання цього року буде хоча і нерівномірним, але стійким: світова економіка зросте на 4,1%, а в Єврозоні та США очікується приріст, відповідно, на 4,1% та на 3,9%. У Китаї у 2022 р. темпи зростання сповільняться порівняно з 2021 р. і становитимуть лише 5,2%. Це найнижчий після 2015 р. внесок Китаю в приріст світового ВВП (усього лише 0,9 в. п.). Він, на думку аналітиків Euler Hermes / Allianz, імовірно, матиме негативний побічний вплив на всі країни, що розвиваються [13].

Причиною економічного відставання Китаю є проблеми в національному секторі нерухомості та ризик виникнення структурної кризи, а через неї – так званої фінансової «бульбашки». Це означає наявність загрози великої фінансово-економічної кризи, що може підірвати не тільки економіку Китаю, але також створити глобальну нестабільність, подібну до стану економіки у 2008–2009 рр.

У дослідженнях Світового банку [11, р. 17–18], які враховують чинники військової та політичної нестабільності, підкреслюється істотний негативний вплив на світову економіку вторгнення росії в Україну загалом і за регіонами зокрема (табл. 2). Найжорстокішими наслідки війни будуть для Європи та Центральної Азії. Сповільнення зростання цього року прогнозується в усіх інших регіонах, крім Близького Сходу та Північної Африки – тобто, в тих регіонах, де країни можуть отримати переваги від цін на енергоносії. Для всіх регіонів з ринком та економікою, що розвиваються, мають місце ризики: посилення геополітичної напруженості, зростання інфляції та дефіцит продовольства, фінансовий стрес і підвищення вартості позик, нові спалахи COVID-19 тощо.

Необхідність зменшення негативного впливу цих ризиків зумовила пошук суспільством таких напрямів розвитку, які б стали імпульсом для економічного зростання та відновили активність ринків. За висновками аналітиків ООН, це цілком можливо, і після пандемії COVID-19 нові можливості якісних змін у світі, з високим ступенем вірогідності, відкриються.

У найближчі п'ять років, як стверджують автори доповіді ООН, найкращі ринкові ніші забезпечуватимуть ексабайтова економіка (з місткістю ринку понад 8 трлн дол. США у 2025 р.), економіка добробуту (понад 7 трлн дол. США), вуглецево-нейтральна економіка (понад 2,3 трлн дол. США), економіка замкнутого циклу (понад 4,5 трлн дол. США), економіка біоросту (понад 1 трлн дол. США) і економіка вражень (понад 6,5 трлн дол. США) (табл. 3).

Отже, в основі мегатрендів економічного розвитку перебуває глибока технологічна трансформа-

Таблиця 2

Прогноз змін світової економіки за регіонами, 2023–2024 рр., %

Регіон	2021 р.	2022 р.	2023 р. (прогноз)	2024 р. (прогноз)
Азійсько-Тихоокеанський	7,2	3,2	4,3	4,9
Європа та Центральна Азія	6,5	0,2	0,1	2,8
Латинська Америка та Карибський басейн	6,7	3,6	1,3	2,4
Близький Схід і Північна Африка	3,4	5,7	3,5	2,7
Південна Азія	7,6	6,1	5,5	5,8
Африка на південь від Сахари	4,2	3,4	3,6	3,9

Джерело: складено на основі [11, р. 17–18].

Визначальні глобальні економічні трансформації за версією ООН: трансформаційні тенденції та пов'язані з ними можливості у 2025 р., дол. США

ЕКСАБАЙТОВА ЕКОНОМІКА		ЕКОНОМІКА ДОБРОБУТУ		ВУГЛЕЦЕВО-НЕЙТРАЛЬНА ЕКОНОМІКА	
Health-X: загальний простір даних для сектора охорони здоров'я	> 1,1 трлн	Оздоровчий догляд і продукти	> 4,7 трлн	Відновлювані джерела енергії для електроенергії	> 1,5 трлн
Автономні транспортні засоби	> 500 млрд	Оздоровчий туризм	> 1 трлн	Електромобілі	> 567 млрд
Ринок великих даних	> 90 млрд	Трекери здоров'я	> 60 млрд	Енергоефективні будівлі	> 623 млрд
Когнітивні обчислення	> 49 млрд	Корпоративне оздоровлення	> 58 млрд	Літій-іонні акумулятори	> 93 млрд
Загальна очікувана вартість	> 8 трлн	Загальна очікувана вартість	> 7 трлн	Загальна очікувана вартість	> 2,3 трлн
ЕКОНОМІКА ЗАМКНУТОГО ЦИКЛУ		ЕКОНОМІКА БІОРУСТУ		ЕКОНОМІКА ВРАЖЕНЬ	
Циркулярна економіка (лише ЄС)	> 1,8 трлн євро	Біоперероблення нового покоління	> 550 млрд	Відпочинок і туризм	> 5 трлн
Глобальна переробка металів	> 590 млрд	Агробіотех	> 51 млрд	Платформи обміну / товарами та послугами	> 336 млрд
Розумні водопровідні мережі	> 7,25 млрд	Біопластик	> 42,6 млрд	Глобальний цифровий контент	> 237 млрд
Стала мода	> 150 млрд	Синтетична біологія	> 13,6 млрд	3D-друк і персоналізація	> 28 млрд
Загальна очікувана вартість	> 4,5 трлн	Загальна очікувана вартість	> 1 трлн	Загальна очікувана вартість	> 6,5 трлн

Джерело: складено на основі [10, р. 22].

ція. У наш час – у період становлення постіндустріального технологічного способу виробництва – визначальними стали нано-, біо-, інфо- та когнітивні технології. Комплекс NBIC-технологій (NBIC: Nano-; Bio-; Info-; Cogno-) забезпечується конвергенцією та інтеграцією його складових за опосередкування технологій штучного інтелекту. Цей феномен був описаний ще на початку XXI ст. М. Роко та В. Бейнбриджем (М. С. Roco, W. S. Bainbridge) [14]. Нині він підтверджується реаліями світової економічної практики та об'єктивується у ключових напрямках глобальної економічної трансформації.

ВИСНОВКИ

Сучасні мегатренди економічного розвитку формуються на основі глибоких технологічних змін, які є постіндустріальними за змістом зазначених трансформацій. Це відкриває для людства нові можливості для поліпшення якості життя та прогресу цивілізації в цілому.

Дослідження змін у системі світового господарства, що відбулися протягом понад 20-ти років нашого століття, дають всі підстави стверджувати, що шість названих ООН економік (ексабайтова, добробуту, вуглецево-нейтральна, замкнутого циклу,

біоросту, вражень) є мегатрендами, оскільки такі трансформації є наслідком формування постіндустріального способу виробництва – особливого типу відносин техніко-економічних (продуктивні сили) та соціально-економічних (виробничі відносини).

Разом із цим, прогнози щодо світової економіки за показниками швидкості зростання ВВП, його обсягами, участі країн і регіонів у формуванні сучасних глобальних тенденцій економіки можуть піддаватися змінам внаслідок дії низки чинників (у наш час передусім неекономічних). Наслідки пандемії COVID-19 і вторгнення росії в Україну стали великими викликами для світового суспільства, а майже одночасне їх виникнення посилює сукупний негативний ефект. Це сповільнило зростання світової економіки та поглибило асиметрію між економічно розвиненими країнами та країнами із середнім і низьким рівнями доходу. Проте це не тільки не скасувало загальний постіндустріальний вектор розвитку світу, але й посилює мегатренди, засновані на базових інноваціях. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Naisbitt J. Megatrends: Ten New Directions Transforming Our Lives. New York: Warner Books, 1984. 333 p.

2. Bell D. *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture of Social Forecasting*. Basic Books; Reissue edition, 1976. 616 p.
3. Galbraith J. *The New Industrial State*. Princeton University Press, 2015. 576 p.
4. Mason P. *Postcapitalism: A Guide to Our Future*. Penguin Books, 2016. 368 p.
5. Toffler A., Toffler H. *Creating a New Civilization: The Politics of the Third Wave*. Turner Publishing, 1995. 112 p.
6. Phelps E. S. *Mass Flourishing: How Grassroots Innovation Created Jobs, Challenge, and Change*. Princeton University Press, 2013. 392 p.
7. Schwab K., Davis N. *Shaping the Fourth Industrial Revolution*. World Economic Forum, 2018. 287 p.
8. Тарасевич В. М. *Фундаментальная экономическая наука: универсальность содержания и развития* : монография. Днепр : Экономика, 2017. 1022 с.
9. Конкурентна платформа економічної самодостатності України у глобальному світі : монографія / Лук'яненко Д., Поручник А., Столярчук Я., Ільницький Д., Кулаківський О. Київ : КНЕУ, 2019. 293 с.
10. Future Possibilities Report 2020. Centennial Lab, Ministry of Cabinet Affairs. URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/20200720_un75_uae_futurepossibilitiesreport.pdf
11. Global Economic Prospects, January 2023. A World Bank Group Flagship Report. Washington, DC : World Bank. 2022. 172 p.
12. International Macroeconomic Data Set / Economic Research Service. U. S. Department of Agriculture. 15.11.2022. URL: <https://www.ers.usda.gov/data-products/international-macroeconomic-data-set.aspx>
13. Subran L., Voata A., Jobst A. Economic outlook: Don't look up! // Allianz research. 13.01.2022. URL: https://www.allianz-trade.com/en_global/news-insights/economic-insights/january-2022-global-economic-outlook.html
14. Converging Technologies for Improving Human Performance: Nanotechnology, Biotechnology, Information Technology And Cognitive Science / Edited by Mihail C. Roco and William Sims Bainbridge. National Science Foundation, 2002. Arlington, Virginia. 482 p. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/bioecon-%28%23%2023SUPP%29%20NSF-NBIC.pdf>

REFERENCES

- Bell, D. *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture of Social Forecasting*. Basic Books; Reissue edition, 1976.
- "Converging Technologies for Improving Human Performance: Nanotechnology, Biotechnology, Information Technology And Cognitive Science". *National Science Foundation*, 2002. Arlington, Virginia. <https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/bioecon-%28%23%2023SUPP%29%20NSF-NBIC.pdf>
- "Future Possibilities Report 2020. Centennial Lab, Ministry of Cabinet Affairs". https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/20200720_un75_uae_futurepossibilitiesreport.pdf
- Galbraith, J. *The New Industrial State*. Princeton University Press, 2015.
- Global Economic Prospects*, January 2023. A World Bank Group Flagship Report. Washington, DC: World Bank, 2022.
- "International Macroeconomic Data Set". *Economic Research Service. U. S. Department of Agriculture*. November 15, 2022. <https://www.ers.usda.gov/data-products/international-macroeconomic-data-set.aspx>
- Lukianenko, D. et al. *Konkurentna platforma ekonomichnoi samodostatnosti Ukrainy u hlobalnomu sviti* [Competitive Platform of Economic Self-sufficiency of Ukraine in the Global World]. Kyiv: KNEU, 2019.
- Mason, P. *Postcapitalism: A Guide to Our Future*. Penguin Books, 2016.
- Naisbitt, J. *Megatrends: Ten New Directions Transforming Our Lives*. New York: Warner Books, 1984.
- Phelps, E. S. *Mass Flourishing: How Grassroots Innovation Created Jobs, Challenge, and Change*. Princeton University Press, 2013.
- Schwab, K., and Davis, N. *Shaping the Fourth Industrial Revolution*. World Economic Forum, 2018.
- Subran, L., Voata, A., and Jobst, A. "Economic outlook: Don't look up!". *Allianz research*. January 13, 2022. https://www.allianz-trade.com/en_global/news-insights/economic-insights/january-2022-global-economic-outlook.html
- Tarasevich, V. M. *Fundamentalnaya ekonomicheskaya nauka: universumnost sodержaniya i razvitiya* [Fundamental Economic Science: Universality of Content and Development]. Dnepir: Ekonomika, 2017.
- Toffler, A., and Toffler, H. *Creating a New Civilization: The Politics of the Third Wave*. Turner Publishing, 1995.